

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KAROLIINA VIITA

Aggressiivinen lapsi varhaiskasvatuksessa

SOSIONOMI AMK

2021

Tekijä(t) Viita, Karoliina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 2021
	Sivumäärä 30	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Aggressiivinen lapsi varhaiskasvatuksessa		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)		
<p>Tavoitteenani oli tutkia lasten aggressiivisen käytöksen ilmentymistä varhaiskasvatuksessa, aggressiivisen käytöksen syitä ja sitä, miten varhaiskasvattajien tulisi puuttua aggressiiviseen käytökseen varhaiskasvatuksessa. Halusin tutkia nimenomaan aggressiivisuutta, joka ilmenee sekä fyysisenä että sanallisena aggressiivisuutena. Keskityin työssäni varhaiskasvatuksen kasvuympäristöön.</p> <p>Opinnäytetyöni on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Keräsin tietoa avoimien kysymyksien avulla varhaiskasvatuksenopettajilta kyselylomakkeen muodossa. Halusin tietää ovatko varhaiskasvattajat kohdanneet aggressiivista käytöstä, miten aggressiivisuus ilmenee ja miten siihen tulisi puuttua. Myös syyt aggressiivisen käytöksen takana olivat isossa osassa.</p> <p>Opinnäytetyöni teoriaosuudessa käsitelin aggressiivisuutta käsitteenä, aggressiivisen käytöksen syitä, biologisia tekijöitä sekä ympäristöllisiä tekijöitä. Aggressiivisuuden sukupuolieroja käsitellään myös teoriaosuudessa. Teoriaosuudessa puhutaan myös aggression portaista sekä varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä.</p> <p>Tutkimus tulokset kertovat, lasten aggressiivisuus on lisääntyvä ilmiö, josta ei puhuta tarpeeksi. Lähes jokainen varhaiskasvattaja kohtaa aggressiivista käyttäytymistä työssään.</p>		
Avainsanat: lapsi, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksenopettaja, aggressiivisuus		

Author(s) Viita, Karoliina	Type of Publication Bachelor's thesis	Date 2021
	Number of pages 30	Language of publication: Finnish
Title of publication Aggressive child in day care		
Degree programme Social services, Bachelor of social services		
<p>My goal was to do a research of the manifestation of aggressive behavior in children in early childhood education, the causes of aggressive behavior, and how early childhood educators can address aggressive behavior in early childhood education. I specifically wanted to explore aggression, which manifests itself in both physical and verbal aggression. In my work, I focused on the growth environment of early childhood education.</p> <p>My thesis has been implemented as a qualitative research. I collected information including through questions from early childhood education teachers using a questionnaire. I wanted to know if early childhood educators have encountered aggressive behaviour, how aggression manifests, and how it should be addressed. The reasons behind aggressive behavior were also in a large part of the questionnaire.</p> <p>In the theoretical part of my thesis, I treated aggression as a concept, the causes of aggressive behavior, the biological factor and environmental factors. Gender differences in aggression are also addressed in the theory section. The theoretical part also talks about the stages of aggression and the importance of early interaction.</p> <p>Research results show children's aggression is an increasing phenomenon that is not talked about enough. Almost every early child educator encounters aggressive behavior in their work.</p>		
<u>Key words: child, aggression, aggressive behaviour, childhood education</u>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN SUORITUS	6
2.1 Laadullinen tutkimus ja kyselylomake.....	6
2.2 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus.....	7
2.3 Etiikka	8
3 AGGRESSIIVISUUS	9
3.1 Aggressiivisen käytöksen syyt	10
3.1.1 Biologiset tekijät	11
3.1.2 Ympäristötekijät.....	12
3.1.3 Sukupuolierot.....	13
3.2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys	14
3.3 Aggression portaat.....	15
4 TUTKIMUS TULOKSET	18
4.1 Aggressiivisuuden ilmeneminen varhaiskasvatuksessa	19
4.2 Aggressiivisuutta lisäävät ja vähentävät tekijät varhaiskasvatuksessa.....	20
4.3 Aggressiivisuuteen puuttuminen varhaiskasvatuksessa	21
4.4 Lisäkoulutuksen tarve.....	23
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	24
6 POHDINTA	26

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Monien tutkimusten avulla on todettu, että lapsien aggressiivinen käytös varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt, ja tämä tuottaa paljon haasteita sekä on päivittäinen turvallisuushaaste varhaiskasvatuksen työntekijöille sekä lapsille. Kyse ei enää ole pelkästään erityistarpeen vaativista lapsista, vaan väkivaltaa on alkanut esiintyä kymmenen viimevuoden aikana enemmän ja enemmän kaikenlaisten lasten keskuudessa.

Työntekijöiden kuormitus on ollut huomattavaa, sillä keinoja ja koulutusta ei ole ollut saatavilla. Lapsiryhmien liian suuret koot ovat myös olleet esillä, sillä lapsien tunnetaidot eivät näissä suurissa ryhmissä kehity tarpeeksi.

(Aho, T. 2018)

Jokainen lapsi tarvitsee aggression tunteita terveen kehityksensä tueksi. On monia eri syitä, miksi lapsi voi menettää malttinsa, kuten väsymys tai stressi. Jokainen ihminen kokee aggression tunteita ja lapsi myös tarvitsee aggressiota terveen kehityksensä tueksi. Aggression tunteiden avulla lapset rakentavat identiteettiään sekä sisäistävät normeja ja itsensä suojauskeinoja. Oikein ohjattuina aggression tunteet ovat lapselle voimavara. (Sinkkonen & Korhonen, 137 ; Cacciatore 2008, 6)

Joskus kuitenkin lapsen aggressiivisen käytöksen perimmäisiin syihin täytyy puuttua, sillä kaikki aggressio ei selity normaaleina kehityksen vaiheina. Jotkut lapset tuntevat vihaa ja turhautumista, heidän minäkuvansa on usein kielteinen sekä he ovat jatkuvasti alttiita konflikteille, raivokohtauksille sekä väkivallalle. Tällöin on syytä selvittää, mitkä tekijät, ulkoiset vaiko sisäiset, ovat aggressiivisuuden takana. Mitä varhaisempaa puuttuminen on, sitä paremmin pystytään ehkäisemään aggressiivisen käytöksen myöhäisempiä vaikutuksia. (Sinkkonen & Korhonen 229-231)

2 TUTKIMUKSEN SUORITUS

2.1 Laadullinen tutkimus ja kyselylomake

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää sen moninaisuudessaan. Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on kuvata tutkittavaa asiaa hyvin kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä on faktojen kertomisen sijasta löytää todellisia asioita sekä niiden erityyppisiä suhteita. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään pääsääntöisesti todellisissa tilanteissa todellisten ihmisten avulla. Tutkimuksessa mitataan ilmiötä enimmäkseen havainnoimalla, ei mittausvälineitä käyttäen. Laadullisen tutkimuksen metodeja voi olla kyselylomake, teemahaastattelu, ryhmähaastattelut, osallistuva havainnointi sekä diskursiiviset analyysit. On joustavaa tutkia erilaisia ilmiöitä laadullisen tutkimuksen avulla ja suunnitelmia on helppoa muokata kaikenlaisiin olosuhteisiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–164)

Laadullinen tutkimus on empiiristä tutkimusta, jossa on kyseenä empiirisen analyysin tavasta tarkastella tehtyjä havaintoja sekä argumentoida niitä. Tutkimuksen raportoinnin kannalta on hyvä, jos analyysin tueksi esitetään lainauksia alkuperäisistä kyselylomakkeista. Onkin väitetty, että alkuperäisten lainauksien käyttäminen raportoinnissa parantaa tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2017)

Päädyin käyttämään tutkimuksessani kyselylomaketta, joka on yksi perinteisin tapa kerätä tutkimusmateriaalia. Kyselylomake voidaan täyttää paperisena tai sähköisenä kuten sähköpostin välityksellä tai Facebookin avulla. Kyselylomaketta on alettu käyttää tutkimustulosten analysointiin 1920-luvulta lähtien. Ihmistieteissä kyselylomakkeiden käyttö on huomattavasti vähäisempää, ja monet muut pehmeämmät tutkimukset ovat vieneet tilaa kyselylomakkeen käytöltä. Kyselylomakkeen aineiston keruu on kuitenkin perusteltua ja sille löytyy oma käyttötarkoituksensa. (Valli 2018)

Avointen kysymyksien avulla, joita tutkimuksessani itsekin käytin, voi saada monenlaisia hyviä ideoita ja vastaajien mielipiteet voidaan saada hyvinkin perusteellisesti ilmi. Avointen kysymysten käyttö antaa myös mahdollisuuden luokitella tutkittavaa aineistoa monin eri tavoin. Tällainen tutkimus on myös tehokas tutkijan kannalta, sillä

kyselylomakkeen avulla voidaan säästää paljon aikaa sekä vaivaa. (Valli 2018 ;, Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195)

2.2 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia lasten aggressiivisen käytöksen ilmentymistä varhaiskasvatuksessa, aggressiivisen käytöksen erinäisiä syitä, miten varhaiskasvattajat kokevat voivansa puuttua aggressiivisuuteen ja kokevatko he omaavansa riittävää tietotaitoa aggressiivisuuteen liittyen. Halusin tutkia nimenomaan aggressiivisuutta, joka ilmenee sekä fyysisenä että sanallisena aggressiivisuutena. Keskityin tutkimuksessani varhaiskasvatuksen kasvuympäristöön. Toteutin tutkimukseni kyselylomakkeen avulla, käyttäen avoimia kysymyksiä.

Toteutin tutkimukseni kyselylomakkeen muodossa, jonka lähettäisin sähköpostitse varhaiskasvatuksessa työskenteleville henkilöille. Kysely tuntui itselle luontevalta sekä helpolta vaihtoehdolta, sillä se tuntui helpolta ja yksinkertaiselta ratkaisulta. Myöskään vastaajat saisivat vastata kyselyyn juuri heille sopivana ajankohtana. Päätin lähettää kyselyjä tuntemilleni varhaiskasvatuksen ammattilaisille, eli käytin niin sanottua lumipallo-otantaa. Lumipallo-otannassa tiedetään avainhenkilö, joka johdattaa tutkijan tiedonantajan pariin. Aineistoa kerätään samalla, kun tutkija siirtyy tiedottajasta toiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 99)

Syy siihen, miksen suoraan lähettänyt kyselyä sähköpostitse esimerkiksi Porin kaupungin päiväkodeille on se, että kyselyt hukkuvat yleensä muun sähköpostin joukkoon, jolloin vastauksia ei yleensä juurikaan tule tutkijalle takaisin. Näin on käynyt monelle opinnäytetyön tekijälle, joten päätin käyttää omia resurssejani tutkimuksen tekoon. Lähetin kyselyjä kahdeksan kappaletta ja sain niistä jokaisen vastauksineen takaisin.

Suunnittelin kyselyn kysymykset tutkimukseni teoriaosuuteen perustuen. Pidin tärkeänä, että kysymykset olisivat yksinkertaisia ja niihin olisi helppo vastata. Kysymyk-

sien avulla haluttiin saada selville lasten aggressiivisen käytöksen esiintymistä varhaiskasvatuksessa, miten aggressiivisuus ilmenee, aggressiivisuuden muotoja sekä keinoja puuttua aggressiiviseen käyttäytymiseen.

2.3 Etiikka

Tutkimusetiikka käsittelee kahta ongelmaa ja niitä voidaan käsitellä kahdella erilaisella tavalla. Tutkimusetiikassakysymys on siitä, millaisilla keinoilla tutkimuksen tavoitteita pyritään saavuttamaan. Moraali on isossa osassa ja onkin tärkeää pohtia, miten moraalilla voidaan ylläpitää sekä miten sitä tulisi ylläpitää tutkimuksen edetessä. Perusteena tutkimusetiikassa on se, että tutkittavilla on oikeus anonyymisyyteen. Anonymiteetti luo tutkijalle myös paljon erilaisia etuja, sillä anonyymiyys lisää tutkijan vapautta käsitellä arkojakin aiheita. Tutkittavat rohkaistuvat myös puhumaan suuremmin sekä rehellisesti. Anonymiteetti siis lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Mäkinen 2006, 10, 114-115)

Tutkimuksen luotettavuutta mitataan erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja käyttäen. Luotettavuutta tarkastellaan yleisemmin validiteetin tai reliabiliteetin käsitteitä käyttäen. Reliabiliteetin avulla tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta ja validiteetilla taas tarkoitetaan tutkimuksen kykyä tutkia sitä mitä on luvattu. Näitä käsitteitä on kuitenkin kritisoitu laadullisessa tutkimuksessa, sillä nämä käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen yhteydessä. Laadullisessa tutkimuksessa validiteetti ja reliabiliteetti käsitteitä pyritään välttämään. (Tuomi & Sarajärvi 2017)

Kysymyksiä tutkimuksessani oli seitsemän kappaletta ja pystyin keräämään oleellimmat asiat tutkimuksen kannalta. Sain tietoa monesta eri varhaiskasvatuskohteesta, joten tutkimusta voi yleistää hieman laajempaan kontekstiin.

Tutkimusetiikka on korostunut koko opinnäytetyöni ajan, sillä olen valinnut tarkasti lähdemateriaaleja ja tarkastellut niiden luotettavuutta. Pääsääntöisesti olen yrittänyt käyttää tuoreita lähteitä, mutta olen joutunut käyttämään myös vanhempaa lähdemateriaalia. Uskon kuitenkin, että tämä ei vaikuta opinnäytetyöni laatuun, sillä teoria pitää

edelleen pintansa. Kysymykset on myös määritelty niin, ettei ne ole liian henkilökohtaisia tai etteivät ne johdattele tutkittavaa.

3 AGGRESSIIVISUUS

Kun puhutaan aggressiivisuudesta, vaatii se hieman käsitteiden selvennystä, sillä sanat aggressio ja aggressiivisuus eivät merkkää psykologiassa samaa asiaa, vaikkakin tavallisessa kielenkäytössä niiden välisellä erolla ei ole niinkään merkitystä. Sekaannuksia syntyy kuitenkin silloin kun puhutaan psykoanalyttisessä mielessä ihmisen synnynäisestä aggressiosta. Jokaisella ihmisellä on synnynnäinen aggression vietti, mutta se ei tarkoita sitä, että ihminen käyttäytyisi aggressiivisesti. Aggressio ei nimitäin ole aggressiivista toimintaa, vaan se on ihmisessä olevaa voimaa ja energiaa. Aggression tunteet kuten viha, kateus, raivo ja mustasukkaisuus, kuuluvat osana ihmisen elämää. Aggressio voi myös esiintyä positiivisena voimavarana, jolloin se on itseensä uskomista, omien mielipiteidensä julkittuomista, itsearvostusta sekä rohkeutta olla sekä elää. Aggressio ei ole häiriö, vaan se on käyttäytymisen motiivi tai syy. Aggressio itsessään ei siis johda ketään aggressiiviseen käyttäytymiseen eli aggressiivisuuteen. (Keltikangas-Järvinen 1985, 14-15; Mielenterveystalon www-sivut; Nurmi 2013, 22)

Aggressiivinen käyttäytyminen voi olla merkki jonkinlaisesta häiriöstä, (Liisa Keltikangas-Järvinen, 14) ja se on yleensä käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on aiheuttaa harmia toiselle henkilölle ja jossa toisen henkilön tunteista ei piitata. Tällaista aggressiivista käytöstä ilmenee fyysisesti, että psyykkisesti, sekä suorasti ja epäsuorasti. Aggressiivinen käytös voi pitää sisällään väkivaltaa, alistamista, pelottelua tai jopa huomiotta jättämistä. (Keltikangas-Järvinen 1985, 14; Sinkkonen & Korhonen 2015, 228)

Tulee kuitenkin muistaa, kun puhutaan lasten aggressiivisesta käytöksestä, että usein ongelma voi olla aggressionhallinnan taitojen puutteellisuus, mikä altistaa lasta ongelmille sekä väkivallalle. Kolmannen ikävuoden jälkeen lapsen itsesäätely sekä toiminnanohjaustaidot alkavat kehittyä vikkälämpää tahtia, jolloin lapsi oppii hallitsemaan

aggressiivisia tunteita sosiaalisesti hyväksytyillä keinoilla ja tavoilla. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 228-229)

Aggressiivinen käytös on myös hyvin moni syistä. Siihen ei välttämättä löydy selvää syytä, jolloin se esiintyy esimerkiksi kiusaamisena. Tällöin voidaan puhua *hyökkäävästä aggressiivisuudesta*. Kun henkilö puolustaa itseään tai toisia koetussa uhkatilanteessa käsitteenä toimii *puolustava aggressiivisuus*. Suoranainen raivo sekä vahva reagointi koettuun uhkaan, johon usein liittyy autonomisen hermoston aktivaatio, on taas *vihamielistä aggressiivisuutta*. *Pro-aktiivinen aggressiivisuus* on suunnitelmallista toimintaa, jonka avulla pyritään pääsemään haluttuun lopputulokseen. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 228)

3.1 Aggressiivisen käytöksen syyt

Aggressiivinen käyttäytyminen on yleensä seurausta monien erilaisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Syytä tähän käytökseen voi löytyä ulkoisista tekijöistä kuten perheestä, asuinympäristöstä sekä ikätovereista. Joillekin se voi olla opittu käytösmalli, toisille taas ainoa mahdollisuus selviytyä oman elin ympäristön ongelmien keskellä. Myös sisäiset syyt voivat vaikuttaa aggressiiviseen käyttäytymiseen, jolloin kyseessä voi olla sosiaalisten taitojen puutetta, impulsiivisuutta sekä epärealistista uskoa väkivallan toimivuuteen tavoitteiden saavuttelussa. Tutkimusten perusteella on todettu, että aggressiivisen käytöksen takana on aina useita ulkoisia sekä sisäisiä tekijöitä, joten mikään yksittäinen piirre ei pelkästään aiheuta aggressiivista käyttäytymistä. (Keltikangas-Järvinen 1985, 14; Sinkkonen & Korhonen 2015, 230; Tiina Röning 2013, 151)

Aggressiivisuutta ja sen syitä on tutkittu paljon, ja se on johtanut erilaisiin johtopäätöksiin, kuten siihen, löytyykö aggressiivisen käytöksen syyt ihmisen persoonallisuudesta vaiko sen ulkopuolelta.

Ihminen itse säätelee omaa toimintaansa eikä mikään muu ulkopuolinen ympäristö tai ympäristöntekijä. Ihminen itse reagoi, eikä kukaan laita ajatuksia toisen päähän tai käsi ei heilahda itsellään lyödäkseen vaan sitä tulee itse heilauttaa.

Ihmisen käytös ja reaktio tapahtuu aina jossakin tilanteessa. Ihminen hahmottaa kohtaamansa tilanteen, arvioi ja sitten päättää minkä ratkaisun tekee. Kaikki ihmisen käyttäytyminen syntyy näin, kuten myös aggressiivisuus.

Tulee kuitenkin muistaa, että ihmisen psyykkiset mahdollisuudet ja rajoitukset, sekä erilaiset keinot ovat rakentuneet tietyllä tavalla, erilaisten syiden ja seurauksien takia, ja tästä ihminen itse ei ole vastuussa, vaikkakin ihminen itse on vastuussa joka ikisestä teostaan. (Keltikangas-Järvinen 1985, 16-18)

3.1.1 Biologiset tekijät

Useat geneettiset- sekä neurologiset tekijät lasketaan kuuluviksi biologisiin tekijöihin, joilla on vaikutusta ihmisen aggressiiviseen käyttäytymiseen. Keskushermoston monet osat kuten hypothalamus, temporaalilohko, amygdala sekä hippokampus on todettu olevan aggressiivisen käyttäytymisen taustalla. (Viemerö 2006)

”Mieshormoni, eli testosteroni on suurin ja tärkein aggressiiviseen käyttäytymiseen vaikuttava hormoni.” (Viemerö 2006) Kuitenkin on todettu, että tutkimustulokset ovat ristiriitaisia mitä tulee testosteronin yhteydestä aggressiiviseen käyttäytymiseen. Yhdessä tutkimuksessa osoitettiin, että korkeammat testosteronitasot lisäsivät nuorien suoraa aggressiivista käytöstä, jos nuorella oli myös matala kortisolitaso. Taas korkean kortisolitason ryhmässä testosteronilla ei ollut lainkaan yhteyttä aggressiiviseen käyttäytymiseen. Voidaan siis todeta, että aggressiivisen käyttäytymisen sekä testosteronin suhde on hyvinkin monimutkainen ja siihen vaikuttavat myös muut biologiset sekä psykososiaaliset asiat. (Kaltiala-Heino 2013, 93)

Eri ikäisten lasten aivo-selkäydinnesteestä tehdyissä mittauksissa on havaittu keskushermoston välittäjäaineen serotoniinin olevan matalalla tasolla. Matalan serotoniinitason on todettu vaikuttavan aggressiiviseen käyttäytymiseen. Vaikkakin tutkimuksissa on havaittu keskushermoston vähäinen serotoniiniaktiivisuus, on kuitenkin myös havaittu se seikka, että tämän biologisen seikan ennustearvo on ainoastaan kohtalainen, sillä ympäristötekijät myös muokkaavat serotoniinitason arvoja. Eli toistaiseksi emme

voi vieläkin olla varmoja siitä, millä tavalla myös ympäristötekijät vaikuttavat serotoniinitoimintaan. (Kaltiala-Heino 2013, 93)

Biologisilta tutkimuksilta tunnutaan odottavan eräänlaisia totuuksia, mutta todellisuudessa biologisten seikkojen yhteydet aggressiiviseen käyttäytymiseen ovat hyvin monitasoisia ja moneen suuntaan vaikuttavia. (Kaltiala-Heino 2013, 93)

3.1.2 Ympäristötekijät

Biologia selittää osaltaan aggressiivista käyttäytymistä, mutta se yhdessä ympäristötekijöiden sekä geenien kanssa muokkautuu tiettyyn suuntaan. Jos lapsen kiintymyssuhteet eivät ole kunnossa, eikä lapsen perustarpeisiin ole vastattu, on lapsi tällöin äärimmäisen herkkä ympäristön vaikutuksille.

Monet eri ympäristötekijät voivat vaikuttaa lapsen aggressiivisuuteen kuten fyysinen elinympäristö, sosioekonominen taso, kulttuuri, sosiaaliset suhteet sekä väkivallan kohteeksi joutuminen tai sen todistaminen. Tällaiset seikat altistavat lasta väkivaltaiselle käyttäytymiselle. (Kaltiala-Heino 2013, 90; Viemerö 2006)

Jo pelkästään sikiöaikaisilla ympäristötekijöillä on merkitystä. Jos odottava äiti on esimerkiksi käyttänyt tupakkaa, kannabista tai kokaiinia voi lapsella esiintyä aggressiivista käyttäytymistä. Näitä sikiöaikaisia altistumisia muokkaa kuitenkin yhdessä äidin ja lapsen vuorovaikutus sekä hoiva. (Kaltiala-Heino 2013, 94)

Lapsen väkivaltakäyttäytymisen riski liittyy usein lapsen perheeseen, lähipiiriin sekä perhe-elämän tapahtumiin. Vanhempien aggressiivisuus, puutteellinen kasvatus, vanhempien kyvyttömyys, perhesuhteen vaikeudet sekä sosiaalinen huono-osaisuus asettavat lapselle kehityksellisiä haasteita. Usein ongelmat ovat monimuotoisia ja näin ollen altistavat lasta traumaattisille kokemuksille kehitysvaiheiden aikana, joista toipuminen on haasteellista. (Kaltiala-Heino 2013, 95)

3.1.3 Sukupuolierot

Aggressiivisuuden psykologiset teoriat tutkivat lähinnä miesten aggressiivista käyttäytymistä. Tämä johtuu lähinnä siitä, että väkivaltatilastot luotettavista tilastoista saatavista maasta todentavat, että miehet tekevät noin kymmenkertaisen määrän väkivalta- ja henkirikoksia naisiin verrattuna. Vasta 1980-luvulta alkaen on alettu keskittyä enemmän naisten aggressiivisuuteen, sillä monet tutkijat ovat pitäneet tyttöjen ja naisten aggressiivisuutta niin lievänä ja olemattomana, ettei sen tutkimiseen ole nähty tarpeeksi syitä. (Lagerspetz 1998)85

Lapsia kasvatetaan joko tiedostaen tai tiedostamatta stereotyyppisiin rooleihin. On paljon hyväksyttävämpää, jos poika riehuu ja tappelee, mutta jos tyttö toimii näin se ei ole niin hyväksyttävää. Tällöin voidaan puhua sosiaalisen konstruktion teoriasta, jossa sukupuoli on tavallaan ulkopuolelta määrätty performanssi, voidaan puhua vaihtoehtoisesti yhteiskunnan kehittämistä normeista. Normit pitävät tyttöjä ja poikia omissa sukupuolirooleissaan. Puhetyyli, hoiivaava käyttäytyminen, pukeutuminen ja aggressioiden purkaminen kertovat sukupuolirooleista. (Lagerspetz 1998; Sinkkonen 2010, 50,54)

Pojat ja miehet syyllistyvät kaikissa ikäryhmissä tyttöjä sekä naisia useammin väkivaltaisiin ja aggressiivisiin tekoihin. Jo varhaislapsuudessa pojat käyttäytyvät kolme kertaa aggressiivisemmin kuin tytöt. Myös aggressio-ongelmia sekä käytöshäiriöitä esiintyy pojilla 10-15 kertaa enemmän kuin tytöillä. (Kaltiala-Heino 2013, 61)

Mieshormonin, eli testosteronin määrä verenkierrossa on liitetty aggressiiviseen käyttäytymiseen. Yhteys ei kuitenkaan ole täysin selvä. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen perusteella väkivaltaisilla nuorisorikollisilla oli hieman korkeammat testosteronipitoisuudet kuin verratuilla pojilla. Myös Constantino on tutkinut 4-10-vuotiaiden väkivaltaisten poikien testosteronitasoja, jotka eivät poikenneet normaalista. Pikkupoikien testosteronitasot ovat yleensä matalia, minkä vuoksi se ei selitä aggressiivista käyttäytymistä (Sinkkonen 2005, 31, 41-42)

Testosteroni ei siis mitään ilmeisemmin ole suorassa yhteydessä aggressiivisuuteen. Testosteronitasot kuitenkin korreloivat dominanssiin eli tarpeeseen hallita ja saada valtaa, mutta näin tapahtuu vasta myöhemmällä iällä. (Sinkkonen 2005, 42)

Pojilla todetaan tyttöjä useammin neuropsykiatrisia häiriöitä sekä neurokognitiivisia erityisvaikeuksia kuten autismikirjon häiriöitä tai ADHD:ta. Tällaiset häiriöt vaikuttavat paljon sosiaalisuuteen, sosiaalisen kommunikaation vaikeuksiin sekä impulsiivisuuteen. Tyttöjen ADHD tai autismikirjon häiriöt harvemmin liittyvät väkivaltaan, joten tämä voisi osaltaan selittää poikien suoraa aggressiivisuutta. (Kaltiala-Heino 2013, 62-63)

Suomalaisissa sekä ruotsalaisissa tutkimuksissa on osoitettu, että tyttöjen väkivaltaisuus on selvästi matalammalla tasolla kuin poikien. Tyttöjen väkivallan teot ovat yleensä myös lievempiä kuin poikien. Tytöt käyttävätkin suoran aggressiivisuuden sijasta epäsuoraa aggressiivisuutta. Tällainen epäsuora aggressiivisuus ei usein täytä rikoksen tunnusmerkkejä, eikä fyysisiä vammoja. Tällainen väkivalta on kuitenkin myös suunnattoman vahingollista. (Kaltiala-Heino 2013, 89)

3.2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys

Vauvan vuorovaikutuksellisen hoivan merkitys on suuri lapsen kiintymyssuhteiden muodostumiselle. Kiintymyssuhde on tärkeä lapsen tunteiden säätelyntaitojen sekä tunteiden ilmaisun kehittymiselle. Vauvan aivot tarvitsevat riittävästä virittäytynyttä vuorovaikutusta eli puhetta, sylissä pitämistä, tuoksua ja liikettä, jotka rauhoittavat sekä stimuloivat lasta. Koko lapsen kehitys edellyttää läsnä olevaa sekä virittäytynyttä vuorovaikutusta. (Nurmi & Schulman 2013, 30-31)

Vauvan elämä on aluksi hyvin mustavalkoista. Vauva joutuu sovittamaan yhteen hoitajansa reaktioita sekä omia tarpeitaan, jolloin edessä on pettymyksiä ympäristöön sekä hoivaajiin. Vauva ei ole kyvykäs ymmärtämään tai erottamaan tunnetta toiminnasta. Aikuisen rauhallinen suhtautuminen vauvan kiukkuihin, antaa vauvalla tunteiden siirtä, että hänen kiukkuaan keuhetaan ja hän ei tule kiukkunsa vuoksi hylätyksi. Jos vauvalle kertyy tarpeeksi hyviä hetkiä vihan ja huonon olon sijasta, vauva uskaltaa tuoda paremmin raivoaan esille. (Nurmi & Schulman 2013, 31-32)

Kiintymyssuhde on tärkeä termi. Vauvan ensimmäisen elinvuoden aikana keskeistä on turvallisten kiintymyssuhteiden muodostuminen. Normaali kiintymyssuhde luo peruluottamukselle pohjan ja ymmärryksen siitä, että toisilta ihmisiltä voi saada lohtua, hoivaamista sekä turvaa. Näin vauva oppii saamaan sekä antamaan. Kiintymysteorian sanotaan auttavan ymmärtämään traumojen ja laiminlyöntien vaikutuksia lapsen persoonallisuudenkehityksessä. Jari Sinkkonen sanoo, että kiintymysteoriassa on kyse siitä, miten ihminen alkaa elämänsä ensi päivistä aktiivisesti luoda järjestystä ympäröivään maailmaan. Tulee kuitenkin muistaa, että kiintymyssuhdeteoria on yksi teoria monien muiden joukossa. Vauvat ovat erilaisia ja kyse on monesti temperamentieroista sekä geneettisistä eroista. Vauvan reaktioita seuraamalla ja tunnustelemalla pääsee pitkälle. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 38-40, 181)

3.3 Aggression portaat

Tunteiden hallinta on yhtä opettelua, joka kestää koko ihmisen elämän ajan. Kaikki tunteet, haastamishalu, kiukku ja suuttumus ovat tärkeitä tunteita. Näitä tunteita tarvitaan, jotta ihmiset voisivat puolustaa omia tai muiden oikeuksia ja sisukkuuden kasvamiseen. Lapsen on kuitenkin vaikeaa hallita näitä vahvoja tunteita. Sen vuoksi tunnetaitoja on tärkeä harjoitella. (Sisu, tahto ja itsetunto, Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019)

Vaikeat tunteet voidaan myös muuttaa myönteisiksi sekä voimavaraksi. Lapsen on tärkeä oppia pitämään puolensa sekä käyttämään ja kanavoimaan kiukkuaan rakentavasti. Tämän hän oppii seuraamalla, miten ihmiset hänen ympärillään pärjäävät suuttumuksensa kanssa. Lapselle on tärkeää antaa palautetta suuttumuksen laannuttamisen yrittämisestä sekä kannustaa häntä. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019)

Aikuisten tulee ottaa huomioon se, että lapsen kasvatustavat tukevat lapsen kehityspor-taita. Lapsi oppii oikeudenmukaisuutta ja neuvottelutaitoja, jos lasta kasvatetaan tunteita hyväksyvällä tavalla. Näin lapsi oppii tuntemaan omat rajansa, oman itsemääräämisoikeutensa sekä hallitsemaan suuttumustaan rakentavalla tavalla. Tulee myös

muistaa, että lapsi on täydellinen juuri sellaisenaan kehitysportaan jokaisessa vaiheessa. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019)

Aggression portaiden kehitys saa alkunsa jo raskausaikana. Lapsen aivot sekä tunnesäätely kehittyvät myös raskauden aikana. Stressihormonit sekä mielihyvähormonit vaikuttavat lapsen geeneihin sekä tunnesäätelyyn, joten sen vuoksi onkin tärkeää, että odotusaika olisi mahdollisuuksien mukaan enemmän onnea ja iloa, sillä se koituu syntyvän lapsen parhaaksi. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019)

Kun vauva syntyy, on hän varsin avuton. Vauva tuntee paljon hämmentäviä sekä pelottavia asioita, jonka vuoksi vauva itkee ja on ärtyisä. Vauva tarvitseekin apua tunteidensa kanssa sekä turvallisuuden tunnetta. Kiintymyssuhteen sekä itsetunnon rakentamiseen riittää turvallisuus, lohtu, rakastava syli sekä asenne, että vauva on hyväksytty sellaisena kuin hän on.

1-2-vuotiaana lapsella riittää vauhtia sekä uteliaisuutta, sillä hän yrittää rakentaa taitojaan sekä pystyvyyttään. Lapsen kiukku on tässä iässä hallitsematonta. Lapsi voi olla vetäytyvä ja itkuinen tai vaistomaisesti satuttava.

Lasta on tärkeä opastaa lempeästi suuttumuksen ja kiukun sietämisessä. On hyvä puhua tunteista ääneen lapsen puolesta, sillä lapsi ei siihen vielä kykene. Aikuisen tehtävä on ohjata sekä turvata lasta. Jos aikuinen pysyy tyynenä suuttumustilanteissa alkaa lapsi vähitellen ottaa mallia aikuisen tyynestä tavasta ilmaista suuttumusta.

Kosketuksen kerrotaan rauhoittavan lasta. On siis tärkeää tarjota lapselle kannustavaa kosketusta kaikissa tilanteissa. Kannustava kosketus tukee lapsen tunteiden säätelytaitoja, itsetuntoa sekä yleistä hyvinvointia. Tunteidensa vallassa olevaan lapseen saa useimmiten yhteyden kosketuksen avulla. Toki tulee muistaa, että jokainen lapsi on oma yksilönsä ja toiset lapset eivät halua, että heihin kosketaan suuttumuksen vallitessa.

2-3-vuotiaana lapselle tulee tahtovaihe, joka sisältää hyvin voimakkaita tunteita ja onkin sen vuoksi tärkeä osa lapsen itsetunnon sekä minäkuvan kehitystä. Lapsi on hyvin tahtova sekä tunteikas, ja usein myös itse hukassa suurien tunteidensa kanssa. Näihin suuriin tunteisiin totuttelu sekä niiden harjoittelu on tärkeä elämänvaihe lapselle.

Lapsi osaa tässä iässä ilmaista tunteitaan, mutta lapsen tunteet voivat olla hyvinkin ailahtelevaisia. Lapsi ei välttämättä myös itse tiedä mitä hän haluaa, ja se usein suuttuttaa pientä lasta lisää. Lapsi yleensä tahtoo asioita ainoastaan tahtomisen riemun vuoksi. Jos lapselle ei anneta hänen tahtomiaan asioita, lapsi yleensä kiukustuu.

Lapsi tarvitsee myönteistä ohjausta. Kieltojen hokeminen saa lapsen yleensä enemmän kiukun partaalle, joten on hyvä kertoa mitä lapsi saa tehdä kieltojen sijasta. Lapselle on aina hyvä perustella, miksi hän ei saa haluamaansa tai miksi joitakin asioita ei voi tehdä. Vaihtoehtojen antaminen on hyvä vaihtoehto, jos esimerkiksi pukemisen kanssa tulee ongelmia ”otatko punaisen vai keltaisen hatun?”. Tällöin lapselle annetaan tunne, että hänen mielipiteellään on merkitystä.

Tunne ohjaa pienen lapsen käytöstä, sillä lapsella ei ole taitoja muuhun. Lapsi reagoi vaistonvaraisesti, jolloin hän tekee mitä hänen pieneen päähänsä pälkähtää kuten tönii tai juoksee pakoon. Vahingollisiin tekoihin tulee aina puuttua ja kieltää. Lapsi tarvitsee hyväksyvän aikuisen, joka ei riehu, kun lapsi riehuu. Tärkein tehtävä on olla läsnä ja turvata tilanne.

Lapsen tunteiden sanallinen ilmaisu alkaa sujua monipuolisemmin 3-4-vuotiaana. Lapsi haluaa tulla nähdyksi sekä kuulluksi sekä lapsi kyselee loputtomasti. Lapsi rakentaa maailmankuvaansa aikuisen kertoman avulla sekä siitä, ovatko hänen omat kiinnostuksen kohteensa muista tärkeitä.

Lapsi alkaa harjoitella ihmissuhdetaitojaan. Lapsi oppii myös sietämään tunteitaan paremmin, mutta kiukunpuuskia sekä hallitsematonta käytöstä voi edelleen esiintyä.

On tärkeää kannustaa lasta kyselemään asioista sekä olemaan utelias. Lapselle on tärkeää vastata aina jotakin sekä selittää asioita, vaikka lapsi ei kaikkea ymmärtäisikään. Lapsen kysymyksiin vastailu lisää lapsen osallisuuden tunnetta, kuuntelutaitoja, itsetunnon sekä ystävyystaitojen kehitystä. Tärkeintä on antaa lapselle tunne siitä, että on tärkeä ja hänen uteliaisuutensa sekä ihmettely otetaan vakavasti.

Tässäkin kehityksen vaiheessa lapsi opettelee tunteita ja niiden nimeämistä sekä säätelyä, oikeaa ja väärää sekä sietämään pettymyksiä. Tärkeää on olla läsnä, puhella, antaa tunteille nimiä, neuvoa suuttumuksen purkamisessa, ohjata myönteisyyteen sekä hyväksyä lapsen kaikki tunteet.

4-5-vuotias lapsi on huomionhakuinen ja kaipaa paljon kannustusta ja palautetta siitä, että hän on hyvä ja onnistuu tekemisissään. Onkin tärkeää, että aikuinen seuraa ihailien lapsen taitoja sekä valaa uskoa lapseen, että joskus hän osaa tehdä paljon erilaisia asioita. Tällöin lapsen luottamus kasvaa, ja hän tietää olevansa tärkeä ja turvassa. Lapsen

huomionhaku voi myös kääntyä negatiiviseen suuntaa, jos lapsi ei saa tarpeeksi aikuiselta huomiota. Lapsi oppii sen, että kun hän tekee jotain negatiivista ja kiellettyä on vanhempien reaktio taattu.

Kieltosanojen maltillinen käyttö on hyvä ottaa huomioon. Kielto sanat aiheuttavat yleensä kuulijan aivoissa negatiivisen tunteen. Onkin parempi yrittää kääntää asiat myönteisimmiksi, kuten kertoa mitä lapsi voi tehdä sen sijaan, että kertoo kaikki ne asiat, joita lapsi ei voi tehdä.

5-6-vuotiaana lapsen on aika keskittyä ikätovereihin. Lapsi alkaa harjoitella ystävyyden taitoja sekä sosiaalisia taitoja. 5-6-vuotiaana tunteet kuohuvat ja näin ollen riitajakin syntyy helposti. Jokainen lapsi toimii omalla tavallaan riitatilanteissa. Aikuisen ei pidä kieltää riitaa, vaan opettaa riitelyn reiluja sääntöjä. Riitelyn avulla lapsi oppii odottamaan omaa vuoroaan sekä tekemään kompromisseja. On tärkeää opettaa, että kaikki osapuolet tulevat kuulluiksi sekä kaikkien toiveet huomioidaan. Samalla lapsi oppii oman tahtonsa hallintaa.

Lasta ei tule jättää yksin riitatilanteeseen, sillä tällöin vahvin aina voittaa eikä näin opita reilun riitelyn taitoja. Lapsi tarvitsee aikuisen apua riitelyyn, sillä lapsella ei vielä ole riitelyn taitoja. Parhain ratkaisu riitaan olisi aina se, että riitaan löytyisi ratkaisu. Anteeksipyyttämisen- sekä antamisen taidot ovat myös tärkeitä. Lapsi oppii nämä taidot parhaiten mallista oppien.

Jokainen suuttuu eri tavoin. Toiset ovat hyökkäviä sekä kovaäänisiä, kun taas toiset käyttäytyvät alistuneesti. Suuttumuksen ilmaisuun voi kuitenkin aina opetella uusia tapoja. Lapsen kanssa voikin harjoitella erilaisia tapoja suuttumuksen ilmaisuun. On taito suuttua huutamatta ja hyökkäävästi. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019)

4 TUTKIMUS TULOKSET

Kyselyyn vastasi 6 varhaiskasvatuksen opettajaa sekä 2 varhaiskasvatuksen hoitajaa. Vastaajia oli siis yhteensä 8 kappaletta. Työkokemusta heille oli kertynyt kahdesta ja puolesta vuodesta seitsemään ja puoleen vuoteen. Vastaajat olivat Porin, Tampereen sekä Turun seuduilta.

Esittelen tutkimustulokseni teemoittain liittyen, jotka tukevat asettamiani tutkimuskysymyksiä. Teemoittelu perustuu luomaani kyselypohjaan. Teemoina toimivat: aggressiivisuuden ilmeneminen varhaiskasvatuksessa, aggressiivisuutta lisäävät ja vähentävät tekijät varhaiskasvatuksessa, aggressiivisuuteen puuttuminen varhaiskasvatuksessa sekä lisäkoulutuksen tarve.

4.1 Aggressiivisuuden ilmeneminen varhaiskasvatuksessa

Jokainen vastaajista oli kohdannut lasten aggressiivista käytöstä. Useat olivat myös sitä mieltä, että lasten aggressiivinen käytös olisi lisääntynyt viime vuosien aikana. Vastaajat kertoivat, että lapset lyövät, purevat, heittelevät tavaroita ja potkivat. Kaksi vastaajaa kertoi, että lapsilla esiintyy myös uhkaavaa käyttäytymistä, vaikka lapsi ei tilanteessa satuttaisikaan. Aggressiivinen käytös kohdistuu vastaajien kertoman perusteella toisiin lapsiin, varhaiskasvattajiin sekä joskus myös lapseen itseensä.

”Lapsi on käyttäytynyt väkivaltaisesti (lyönyt, purrut, potkinut) tai ollut aggressiivinen satuttamalla itseään tai rikkomalla tavaroita.”

”Pettymystä ilmaistaan huutamalla ja satuttamalla (lyöminen, pureminen, läpsiminen, ruman puhuminen) itseä tai muita.”

”Minuun kohdistunutta aggressiivista käytöstä on ollut mm. potkimista, lyömistä, sanallisesti rumasti puhumista kuten ”sä oot tyhmä”, ”senkin kakkapissa”, raapimista, puremista, sylkemistä, esineillä heittämistä.”

”Toisiin lapsiin kohdistuvaa aggressiivista käytöstä on ilmennyt myös toisten potkimisena, tönimisenä, lyömisenä, puremisena, leluja heitetään tai otetaan ilman lupaa, toista lasta ajetaan takaa jne. pääsääntöisesti fyysisinä tekoina.”

Eräs vastaaja kertoi, että on kohdannut myös tapauksia, joissa lapsi tarkoituksen mukaisesti haluaa satuttaa muita tai hajottaa toisen omaisuutta. Myös tapauksia, joissa lapsi on suunnitellut tarkasti toisen satuttamisen, on myös ilmennyt.

4.2 Aggressiivisuutta lisäävät ja vähentävät tekijät varhaiskasvatuksessa

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että rutiinien puuttuminen sekä epäjohtonmukaisuus vaikuttavat lisäävästä lasten aggressiivisuuteen. Aikuisten läsnäolon puute nostettiin myös esiin muutamassa lomakkeessa. Myös aikuisten vääränlainen puuttuminen voi lisätä lapsen aggressiivisuutta. Liian suuret ryhmäkoot varhaiskasvatuksessa nostettiin myös esiin lisääviä tekijöitä listatessa.

”Jos lapsi joutuu itse ”ratkomaan” asioita ilman aikuista.”

”Aggressiivista käytöstä lisääviä tekijöitä ovat mm. turvattomuuden tunne, epäsäännölliset rutiinit.”

Lasten pelaamat sotapelit ovat myös asia, joka kyselijöitä huolestaa. Liiallisten ärsykeiden määrä, kuten meteli lisää osaltaan lasten aggressiivisuutta. Kasvattajilla katsottiin olevan iso rooli lapsen käyttäytymiseen, sillä lapsi oppii mallista. Käytösmallit toimivat lapselle esimerkkinä siitä, kuinka toimia.

”Ajattelen, että kasvattajalla on iso rooli liittyen lapsen käyttäytymiseen.”

”Aikuisten välinpitämättömyys.”

Aggressiivisuutta vähentävissä tekijöissä vastaajat olivat hyvin pitkälti samoilla linjoilla. Struktuuria sekä rutiineja korostettiin paljon. Lapsen turvallisuuden tunteen katsottiin vähentävän lapsen aggressiivista käyttäytymistä.

”Päiväkoti on melko strukturoitu ympäristö, joten siellä on helppo pitää rutiineista ja sen struktuurista kiinni. Ja kun niistä poiketaan, aiheutuu helposti turvattomuutta,

mikä voi puolestaan lisätä aggressiivista käytöstä, kun lapsi ei tiedä, mitä seuraavaksi tapahtuu ja hän on turvaton.”

Aikuisten aito läsnäolo sekä vuorovaikutus koettiin tärkeinä asioina. Tunnetaitojen tärkeys ilmeni selkeästi vastaajien kyselylomakkeista.

”Aikuisen aito läsnäolo, aikuinen sanoittaa tunnetiloja.”

”Aikuisen läsnäolo ja huomio, aikuinen ohjaa ja sanoittaa lapsen tunteita.”

”Tunnetaitojen harjoittelu, että arjessa olisi aikaa käydä lapsen kanssa tilanteita läpi.”

”Tunnetaitojen harjoittelu.”

Vastaajat pitivät haasteina lasten vanhempien käyttäytymismalleja, jotka voivat toimiva huonona esimerkkinä lapsille. Kotona lapsilla voi olla täysin eri pelisäännöt kuin varhaiskasvatuksessa, joka voi toisten lapsien kohdalla tuottaa haasteita.

4.3 Aggressiivisuuden puuttuminen varhaiskasvatuksessa

Monet vastaajista pitivät tärkeänä lapsen kanssa keskustelua hyvänä keinona aggressiivisen käytöksen puuttumiseen. Lapsen kanssa olisi hyvä saada toimiva vuorovaikutussuhde, jonka avulla vaikeita tilanteita on lähteä käsittelemään. On tärkeää opettaa lapselle rajoja, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Lapsen tunnetilojen sanoitus on tärkeässä roolissa.

”Käy tilanteen läpi lapsen kanssa.”

”Keskustelemalla lasten kanssa tilanteista, jotka voivat johtaa aggressiiviseen käytökseen esim. lelujen jakaminen, oman vuoron odottaminen.”

”Jos aggressiivinen käytös on jatkuvaa, tärkeää on mielestäni muodostaa läheinen vuorovaikutussuhde lapseen.”

”Keskustella lapsen kanssa lapsen ikätasoisesta käytöksestä, mikä harmittaa, miten harmituksesta pääsee yli ja millä keinoin.”

”Lapsen toimintaa on sanoitettava lapsen ymmärtämällä tavalla selkeästi ja johdonmukaisesti.”

Lähes jokainen vastaaja korosti tilanteiden ennakointia. Myös kuvien käyttö sekä muiden materiaalien käyttö nähtiin hyvänä keinona, kuten kuvakortit, tunne-mittari, mini-verso-menetelmä. Työskentely perheen kanssa on tärkeässä asemassa. Joissakin tapauksissa varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointi tai perheneuvolassa käynti voi tulla tarpeeseen. Tässäkin teemassa pienryhmien käytön tarpeellisuus mainittiin useaan otteeseen. Pari vastaajista mainitsi kiinnipidot, mutta vain silloin kun se olisi perusteltua.

”Yrittämällä ennakoida tilanteita.”

”Huoltajien kanssa päivittäiset keskustelut haku- ja tuontitilanteissa tärkeitä.”

”Keskustella vanhempien kanssa, miten lapsi käyttäytyy kotona ja miten kotona puututaan siihen. Yhdessä vanhempien kanssa suunnitella yhteinen toimintatapa, joita kaikki noudattaa.”

”Konsultoida varhaiskasvatuksen opettajaa.”

”Tarvittaessa ohjataan perheneuvolaan lisätutkimuksiin ja tehdään yhteistyötä erilaisten ammattilaisten kanssa.”

4.4 Lisäkoulutuksen tarve

Jokainen vastaaja koki tarvitsevansa jonkinlaista lisäkoulutusta tai vähintäänkin asioiden säännöllistä päivittämistä ja kertausta. Osa oli sitä mieltä, että opiskeluaikoina aggressiivisuudesta ei puhuttu tarpeeksi, ja ovat tämän vuoksi joutuneet itsenäisesti opiskelemaan asiaa. Uutta tietoa ja käytäntöjä on koko ajan enemmän saatavilla. Aggressiivisuus on varhaiskasvatuksessa lisääntynyt, mutta siitä puhutaan liian vähän. Mapa-koulutuksen tarvetta löytyy myös.

”En ole mielestäni saanut tarpeeksi koulutusta.”

”Opiskeluaikoina asiasta puhuttu liian vähän, joten olen joutunut paljon opiskelemaan asiaa työelämäni aikana.”

”Mapa koulutus olisi varmaan tarpeellinen.”

”Koen, että tarvittaisiin lisäkoulutusta ja päivitystä paljon enemmän.”

”Mielestäni aggressiivinen käytös päiväkodeissa on lisääntynyt ja vaikka siitä puhutaan paljon, niin siitä pitäisi puhua vielä enemmän.”

”Koulutus ei itse asiassa sisältänyt aiheesta juurikaan materiaalia, tai sen opiskelu jäi itsenäisesti opiskeltavaksi.”

”Säännöllisin väliajoin näitä olisi hyvä käydä läpi ja lisäkoulutukset oman kehityksen kannalta työssä ovat aina tärkeitä.”

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sain vastaajilta hyvin tietoa, joidenkin vastaukset olivat todella kattavia, toisten taas suppeampia. Materiaalia kertyi kuitenkin mukavasti analysoitavaksi. Kyselyn vastauksista nousi esiin paljon samankaltaisuuksia, mutta vastaajien eri näkökulmat myös erottuivat.

Jokainen kyselyyn vastanneista on työuransa aikana kohdannut lapsen aggressiivista käytöstä. Lasten aggressiivinen käytös ilmenee useimmiten hyvin samankaltaisilla tavoilla, kuten lyömisenä ja potkimisena. Aggressiivisuus ilmenee hyvin usein myös sanallisessa muodossa, kiroillaan ja puhutaan rumia. Aggressiivisuus kohdistuu varhaiskasvatuksessa toisiin lapsiin, mutta myös aikuisiin. Lasten aggressiivinen käytös on vastaajien mukaan myös lisääntynyt heidän aikanaan. Vastaajat ottivat kuitenkin vastauksissaan hienosti huomioon lapsen omaan ikätasoon kuuluvan aggressiivisuuden, joka johtuu taas tunnetaitojen sekä tunteiden säätelyn puutteesta. Lasten tunnetaidoissa on vielä varhaiskasvatusmaailmassa paljon puutteita ja se tulee ottaa huomioon. Voidaankin todeta, että esittelemäni teoria vastasi hyvin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemustietoutta.

Kyselystä nousi esiin monia eri lisääviä sekä vähentäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen aggressiivisuuteen. Liian suuret ryhmäkoot nousivat esiin monessa otteessa. Ryhmät ovat liian isoja, jonka vuoksi lapset eivät saa tarvitsemaansa huomiota ja aikuisen apua. Aikuisilla ei ole riittävästi aikaa sanoittaa työskennellä lasten kanssa yksilöllisesti. Aikuisen läsnäolo ei saisi olla niin rajallista. Pienemmät ryhmäkoot tulisivat vastaajien mielestä todella tarpeeseen.

Lapset tarvitsevat rutiineja, ohjausta, johdonmukaisuutta ja struktuuria. Ilman näitä asioita lapsi tuntee itsensä turvattomaksi, joka voi osaltaan aiheuttaa aggressiivisuutta. Näitä asioita korostetaan myös teoria osuudessani. Kun lapsi joutuu poikkeamaan tuntuista ja turvallisista tavoista, aiheuttaa se usein turvattomuutta. Lapsi ei myöskään osaa ratkaista riitoja tai konfliktitilanteita itse, joten aikuisen tuki ja ohjaus on tarpeellista. Varhaiskasvatusalusta on yleensä melko strukturoitu, joten siellä on helpompaa pitää kiinni lapsien tarvitsemista rutiineista ja struktuurista.

Lapsen aggressiiviseen käytökseen voidaan puuttua vastaajien mukaan monin eri tavoin. Osalla vastaajista oli paljon erilaisia tapoja puuttua aggressiiviseen käytökseen kuin toisilla. Kuitenkin lähes kaikki mainitsivat ennakkoinnin tärkeyden. Ennakointi voi toki olla haastavaa isojen ryhmäkokojen vuoksi. Hyvien vuorovaikutussuhteiden luominen on tärkeää, sillä siten pystytään keskustelemaan lapsen kanssa hänen käytöksestään, ikätaso toki huomioiden. Lapselle pystyy siten opettamaan rajoja sekä sääntöjä. Tunnetilojen läpi käyminen sekä sanoittaminen harmituksen jälkeen on tärkeää, sillä näin lapsi oppii tunteistaan ja siitä, miten niiden kanssa toimia. Lapselle on tärkeää antaa myös tunne, että vaikka hän hermostuu, hän on yhä tärkeä.

Muutamalla varhaiskasvatuksen ammattilaisella oli käytössään erilaisia työvälineitä, kuten tunne-mittari sekä kuvakortteja työvälineinään. Myös vuorovaikutuskerho mainittiin yhdessä kyselylomakkeessa. Useimmat eivät maininneet mitään työvälineitä aggressiivisuuden puuttumisen osiossa.

Pari kyselyyn vastannutta otti esiin myös viimeisenä keinona pidetyn kiinnipidon. Vastaajat kuitenkin painottivat, että kiinnipito tehtäisiin vain silloin kun se olisi perusteltua. Esimerkiksi silloin kun lapsi on vaaraksi itselleen tai muille. On tärkeää turvata lapsi sekä muut lähellä olevat henkilöt. Jos kiinnipitoihin joudutaan, tulee siitä silloin tehdä perusteellinen kooste.

Lisäkoulutuksen tarve oli jokaisen mielestä tarpeellinen. Vastaajat eivät kokee, että olisivat koulutuksessaan saaneet tarpeeksi kattavia valmiuksia lasten aggressiivisuuteen liittyen tai siihen, miten aggressiivisen lapsen kanssa tulisi toimia. Useimmat ovat joutuneet työnohessa opettelemaan asioita itsenäisesti. Lasten aggressiivisuudesta puhutaan kyllä nykyään enemmän, mutta ei riittävästi.

Lasten aggressiivisuus on lisääntynyt, joten aggressiivisuuteen liittyviä asioita ja menetelmiä olisi hyvä kerrata säännöllisin väliajoin. MAPA koulutus nähtiin myös tarpeellisena koulutuksena.

6 POHDINTA

Työskentelin varhaiskasvatuksessa sijaisena hieman alle vuoden verran, ja tänä aikana lasten erimuotoinen aggressiivisuus kiinnitti huomioni. Monet pitkään alalla jo työskennelleet varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat, kuinka paljon aggressiivisempia lapset nykyään ovat. Aihe oli mielenkiintoinen sekä todella ajankohtainen. Kyseisestä aiheesta tulisi myös puhua paljon enemmän. Päätin, että lasten aggressiivisuus varhaiskasvatuksessa olisi aihe, josta opinnäytetyöni haluaisin tehdä.

Varhaiskasvatuksessa lisääntynyt aggressiivisuus huolettaa varhaiskasvatusalan ammattilaisia sekä itseäni. Keinot puuttumiseen ovat myös rajalliset. Tietotaitoa ei välttämättä myös kaikilla ole tarpeeksi, mikä vaikeuttaa aggressiiviseen käytökseen oikeanlaisen puuttumisen. Varhaiskasvatuksen ryhmäkoot ovat myös liian suuret, jolloin puuttuminen on huomattavasti haastavampaa. Aikuisten aika tuntuu olevan rajallista päivän aikana, vaikka juuri näissä haastavissa tilanteissa aikaa lapselle juuri tulisi antaa, sillä lapsi tarvitsee tunteenpurkauksen hetkenä aikuisen, jolla on aikaa sanoittaa hänen tunteitaan ja auttaa häntä läpikäymään kaikkea sitä, mitä hän sillä hetkellä mahdollisesti tuntee. Lapsi tarvitsee lohtua ja syyliä.

Varhainen puuttuminen on äärettömän tärkeää. Mitä kauemmin väkivaltainen käytös jatkuu, sitä suuremmat seuraukset sillä voi olla, esimerkkinä psyykinen kehitys. On myös tärkeää kiinnittää varhain huomiota myös siihen, millaiset taipumukset lapsella on käyttäytyä, jotta riskit aggressiiviseen käyttäytymiseen voidaan minimoida. Yhteiskunnan käsitys vaikuttaa myös kovasti siihen, miten lasten aggressiivisuuteen suhtaudutaan.

Lasten aggressiivinen käytös on mielestäni todella tärkeä sekä ajankohtainen aihe, josta tulisi keskustella lisää. Varhaiskasvattajilla on iso vastuu lapsen tunnetaitojen kehityksessä, sekä oikean ja väärän opettamisessa. Kuitenkin vastuu on myös lapsen vanhemmilla. Valitettavan usein varhaiskasvatuksessa ei voida kitkeä kotona opittujen käytösmallien tuomia käyttäytymisen haasteita. Varhaiskasvatuksessa voidaan puuttua lapsen aggressiivisuuteen tiettyyn pisteeseen saakka. Perheelle voidaan tarjota ulkopuolista apua, mitä heidän ei kuitenkaan ole pakko vastaanottaa.

Opinnäytetyön tekeminen aloittaminen oli itselleni haasteellista, mutta pienen painiskelun jälkeen pääsi työnteon makuun. Vaikka olen varhaiskasvatuksessa kohdannut paljon aggressiivisuutta, opin kirjallisuutta tutkiessani sekä lukiessani paljon uusia asioita lasten aggressiivisuuteen liittyen. Teoriatietoon tutustuminen oli itselleni hyvin mielekästä, sillä aihe kiinnosti itseäni kovasti. Kirjallisuutta ei yllätykseksi löytynyt niin paljon kuin olisin toivonut. Kirjallisuus mitä löysin, oli kuitenkin kattavaa ja sain teoriatietoa riittävästi. Olen tyytyväinen tutkimuksessa käyttämäni kyselylomakkeeseen ja saamiini vastauksiin. Koen, että kysymyksieni avulla sain kattavan näkökulman varhaiskasvatuksen puolelta. Työni onnistui mielestäni paremmin, kuin osasin toivoakaan.

Haluan opinnäytetyölläni tuoda esiin tärkeää aihetta, lasten aggressiivisuutta, joka lisääntyy vuosi vuodelta. Toivon, että lasten aggressiivisuuteen tullaan tulevaisuudessa kiinnittämään enemmän huomiota, sillä kyseessä on ilmiö, joka voi puuttumattomana vaikuttaa aina ihmisen elämään. Myös varhaiskasvattajat tarvitsevat huomiomme, sillä aggressiivisesti käyttäytyvien lasten kanssa työskentely voi olla erittäin raskasta ja kuormittavaa.

LÄHTEET

Ahonen, T. 2018. Väkiälyä ei pidä sietää päiväkodissakaan. Työ Terveys Turvallisuus- lehti 1/2018. Viitattu 27.1.2021. <https://tttlehti.fi/>

Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja Aggressiokasvattajan käsikirja- vauvasta kouluikään. Väestöliitto. <http://vaestoliitto-fi.directo.fi/@Bin/694e71f88b1f2db111c6565131f58ca0/1619696702/application/pdf/8824447/Kiukkukirja.pdf>

Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela E. 2019. Sisu, tahto ja itsetunto. Helsinki: Minerva. <https://www.bookbeat.fi/kirja/sisu-tahto-itsetunto-portaat-itkupotkurai-vareista-aggression-hallintaan-131607>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Kaltiala-Heino, R. 2013. Väkiälykäyttäytyminen. Teoksessa Nurmi, P. Lapsen ja nuoren Viha. Jyväskylä: PS-kustannus

Keltikangas-Järvinen, L. 1985. Aggressiivinen lapsi. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Kaltiala-Heino, R. 2013. Aggressio lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa Nurmi, P. Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lagerspetz, K. 1998. Naisen aggressio. Tieteessä tapahtuu Vol 16 nro 7. Viitattu 1.10.1998. <https://journal.fi/>

Mielenterveystalon www-sivut. Mitä on aggressio. Viitattu 9.2.2021. <https://www.mielenterveystalo.fi/>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Nurmi, P. 2013. Lupa tunteisiin. Teoksessa Nurmi, P. Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmi, P. & Schulman, M. 2013. Aikuinen lapsen vihan peilinä. Teoksessa Nurmi, P. Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus.

Röning, T. 2013. Aikuinen mallina ja vihan hallinnan opettajana. Teoksessa Nurmi, P. Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2005. Elämäni poikana. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 2010. Poikien ja tyttöjen aggressioista. Teoksessa Purjo, T. & Gjerstad, E. Sukupuoli ja väkiäly. Helsinki: Non Fighting Generation 2010.

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Duodecim.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 25.2.2021. [https://www.el-library.com/book/9789520400118](https://www.elibrary.com/book/9789520400118)

Viemerö, V. 2006. Aggressio ja aggressiivisuus. Tieteessä tapahtuu- lehti 3/2006. Viitattu 10.2.2021. <https://journal.fi/>

Aggressiivisuus varhaiskasvatuksessa

1. Työnimike ja työskentely aikasi varhaiskasvatuksen parissa
2. Oletko kohdannut lapsen aggressiivista käytöstä työssäsi? Jos olet, niin miten se on ilmennyt?
3. Miten määrittelet lapsen aggressiivisen käytöksen?
4. Mikä on lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvaa aggressiivisuutta?
5. Mitkä asiat/keinot lisäävä tai taas vähentävät lapsen aggressiivista käytöstä?
6. Miten voit puuttua lapsen aggressiivisuuteen varhaiskasvatuksessa?
7. Oletko mielestäsi saanut tarpeeksi koulutusta puuttuaksesi lapsen aggressiiviseen käytökseen? Koetko tarvitsevasi lisäkoulutusta?